ISSN 2654-2366

Archive

Archive Offprint

Open Access Scientific Journal

ISSN 2654-2366

Volume 8 – 2012 Offprint

Volume No: Archive Volume 8, 2012
Editor: K. Kalogeropoulos
Date: December 05, 2012

Cite as: Καλογερόπουλος, Κ. 2012, Ήρωες θεραπευτές και Ασκληπιός, *Archive*, 8, σσ. 10-15 DOI: 10.5281/zenodo.4542909

Ήρωες θεραπευτές και Ασκληπιός

Λέξεις κλειδιά: *Ασκληπιός*, *ήρωας*, *θεραπεία*, *θεραπευτής*, *Μαχάων*, *Παιών*, *Τήλεφος*, *Χείρων*

Καλογερόπουλος, Δρ. Πανεπιστημίου Αιγαίου

Abstract
Although Asclepius is not considered an important god of Greek mythology he is a central figure in the context of archetypal hero-healers. He also took part in the journey of the Argonauts and the hunt for Caledonian Boar, a fact that includes him in the lives of the most important heroes of Greek mythology. Asclepius was also an important figure in the drama that that has been unfolded between Apollo, Zeus and the Cyclops, known to us through the theatrical drama of Euripides *Alcestis*.

«*Χρυσόκανθε, ιερό ανάμεσα στα φυτά που ανακάλυψε ο Ασκληπιός, ζητώ χαρούμενα να 'ρθεις σ' εμένα, μ' επίδραση μεγάλη, κι ό,τι σου ζητώ να πραγματοποιήσεις με πίστη καλή*[1]».

Παρόλο που ο Ασκληπιός δε θεωρείται σημαντικός θεός της ελληνικής μυθολογίας, ωστόσο είναι κεντρική φυσιογνωμία του αρχετύπου των ηρώων-θεραπευτών. Συμμετείχε στο ταξίδι των Αργοναυτών και το κυνήγι του Καλυδώνιου Κάπρου, γεγονός που τον οριοθετεί στους βίους των σημαντικότερων ηρώων της ελληνικής μυθολογίας. Ο Ασκληπιός ήταν επίσης σημαντική μορφή στο δράμα που εκτυλίχθηκε μεταξύ του Απόλλωνα, του Δία και των Κυκλώπων, γνωστό σε μας μέσω της τραγωδίας του Ευριπίδη *Άλκηστις*.

Ο Απόλλωνας δεν ήταν ο πλέον αδιάφθορος από οποιονδήποτε άλλο θεό του ελληνικού πάνθεου. Οι έρωτές του πολυάριθμοι περιελάμβαναν την Κορωνίδα, τη Δάφνη, την Αρσινόη, την Κασσάνδρα, την Ψαμάνθη, την Φιλωνίδα, την Χρυσόθεμι και πολλές άλλες, από τις οποίες σχεδόν πάντα ο Απόλλωνας παίρνει ένα γιο. Ένας από αυτούς τους γιους ήταν ο Ασκληπιός, αν και συζητείται εάν η μητέρα του ήταν η Κορωνίς ή η Αρσινόη. Όποια και αν ήταν, όμως, δεν έζησε αρκετά για να γεννήσει τον θεραπευτή-θεό.

Η Γέννηση του Ασκληπιού
(ll. 1-4) *Για σένα αρχίζω θεραπευτή των νόσων Ασκληπιέ να τραγουδώ. Στη Δώτια πεδιάδα η όμορφη Κορωνίδα, η κόρη του βασιλιά Φληγύα, τον γέννησε, μεγάλη χαρά για τους ανθρώπους, ανακουφιστή των πόνων των σκληρών. (l. 5) Χαίρε, λοιπόν, άνακτα: με το τραγούδι μου προσεύχομαι σ' εσένα*![2]

[1] «Sancta herba chrysocanthos, per Aesculapium, herbarum inventorem, te rogo, ut venias huc ad me hilaris cum effectu magno et praestes quae a te fidus posco». Βλ. *De Romanorum Precationibus,* Appel, G. 1909, από το *Defixionum tabellae quotquot innotuerunt*, Paris: A. Audollent.

[2] ιητήρα νόσων Ασκληπιὸν άρχομ' αείδειν, / υιὸν Απόλλωνος, τὸν εγείνατο δία Κορωνὶς / Δωτίω εν πεδίω, κούρη Φλεγύου βασιλήος, / χάρμα μέγ' ανθρώποισι, κακών θελκτήρ' οδυνάων / καὶ σὺ μὲν ούτω χαίρε, άναξ: λίτομαι δέ σ' αοιδή. Βλ. Anonymous 1914, *The Homeric Hymns and Homerica* with an English Translation by Hugh G. Evelyn-White. *Homeric Hymns.* Cambridge, MA., Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd.

Ο Απόλλωνας ήταν ζηλότυπος θεός και δυσαρεστήθηκε ιδιαίτερα όταν ένας κόρακας του αποκάλυψε ότι η ερωμένη του επρόκειτο να παντρευτεί ένα θνητό. Πρώτα, λοιπόν τιμώρησε για τα κακά μαντάτα τον κόρακα, αλλάζοντας το λευκό του φτέρωμα στο γνωστό μας μαύρο. Κατόπιν τιμώρησε την ερωμένη του καίγοντάς τη, αν και σε άλλη εκδοχή του μύθου ήταν η Άρτεμις που εξέθεσε την «άπιστη» Κορωνίδα (ή Αρσινόη). Πριν να αποτεφρωθεί εντελώς η Κορωνίς, ο Απόλλωνας διέσωσε το νήπιο που έφερε στη μήτρα της από τις φλόγες.

Ο νεογέννητος Ασκληπιός χρειαζόταν κάποιον για να τον μεγαλώσει. Έτσι ο Απόλλωνας σκέφθηκε τον σοφό κένταυρο Χείρωνα, μια άλλη ενδιαφέρουσα θεραπευτική μορφή της ελληνικής μυθολογίας, πιθανώς προ-ολύμπια, αφού τον συναντάμε να διατρέχει τις πεδιάδες της Κρήτης, όταν γεννήθηκε ο Δίας. Ο Χείρων, λοιπόν, ο εκπαιδευτής τόσων ηρώων όπως ο Αχιλλέας, ο Ακταίων, ο Ιάσων, ο Πάτροκλος, ο Πηλέας κ.α. ανέλαβε την εκπαίδευση του Ασκληπιού. Θα παρατηρήσουμε εδώ ότι ο Χείρων είναι σύμβολο μιας προαιώνιας σοφίας, αυτής που υπάρχει πριν από το σχηματισμό των θεών. Η σοφία του κενταύρου είναι σε σημαντικό βαθμό παρούσα στη διάπλαση των ηρώων της ελληνικής μυθολογίας. Είναι ένα από τα ζητούμενα στο ταξίδι της ηρωικής αναζήτησης και της ολοκλήρωσης του εαυτού.

Συνεπώς, αν και ο Απόλλωνας υπήρξε θεός της θεραπείας, ήταν ο Χείρων που δίδαξε τη θεραπευτική τέχνη στον Ασκληπιό. Στην ανατροφή ανακατεύεται και άλλο ένα αρχέτυπο της σοφίας –ολύμπιο αυτή τη φορά- η θεά Αθηνά, η οποία προσφέρει στον Ασκληπιό το πολύτιμο αίμα της Μέδουσας.

Η Ιστορία της Άλκηστης

Το αίμα της Μέδουσας, αυτό που δόθηκε στον Ασκληπιό από την Αθηνά, διαιρείτο σε δύο μέρη, με βάση τη φλέβα από την οποία είχε αναπηδήσει. Το αίμα από τη δεξιά φλέβα θα μπορούσε να θεραπεύσει την ανθρωπότητα, ακόμη και από τον θάνατο, ενώ το αίμα από την αριστερή φλέβα μπορούσε να θανατώσει. Τούτο τον θάνατο βίωσε ο Χείρων από τα δηλητηριασμένα βέλη. Στον αρχετυπικό θρησκευτικό δυισμό, στην πάλη του θεραπευτικού καλού και του σκοτεινού κακού υποκύπτει ακόμη και η προαιώνια σοφία στους κοσμολογικούς μύθους της ανθρωπότητας, ακόμη και αν ακολουθεί η ανάσταση και η ανανέωση. Ασκληπιός ανατράφηκε για να γίνει ικανός θεραπευτής, αλλά όταν έφερε πίσω στη ζωή τον Καπανέα και τον Λυκούργο (σκοτώθηκαν στη διάρκεια του πολέμου των Επτά επί των Θηβών) και τον Ιππόλυτο, το γιο του Θησέα, ανήσυχος ο Δίας για την εξουσία του πάνω στη ζωή και τον θάνατο, σκότωσε τον Ασκληπιό με έναν κεραυνό.

Μάνιασε ο Απόλλωνας, αλλά ο θυμός ενάντια στο βασιλέα των Θεών ήταν ανώφελος, και έτσι έστρεψε το θυμό του ενάντια στους δημιουργούς των κεραυνών, τους Κύκλωπες. Εξοργισμένος ο Δίας ετοιμάστηκε να τον ξαποστείλει στον Τάρταρο, αλλά παρενέβη μια άλλη θεά, πιθανώς η μητέρα του Απόλλωνα, η Λητώ. Ο Δίας μετέτρεψε την τιμωρία του γιού του, στέλνοντάς τον υπηρέτη στον θνητό βασιλιά Άδμητο για ένα χρόνο[3].

[3] «Aesculapius Apollinis filius Glauco Minois filio vitam reddidisse sive Hippolyto dicitur, quem Iuppiter ob id fulmine percussit. Apollo quod Iovi nocere non potuit, eos, qui fulmina fecerunt, id est Cyclopes, interfecit; quod ob factum Apollo datus est in servitutem Admeto regi Thessaliae» Βλ. Hyginus: Fabulae/Sagen der Antike. Ausgewählt und übersetzt von Franz Peter Waiblinger, (München, 1996) (Deutscher Taschenbuch Verlag, dtv zweisprachig Band 9350).

Κατά τη διάρκεια της θητείας του ως υπηρέτης, ο Απόλλωνας συμπάθησε τον Άδμητο, έναν άνθρωπο που ήταν καταδικασμένος να πεθάνει νέος. Καθώς δεν υπήρχε πια ο Ασκληπιός με το φίλτρο του για να αναστήσει τον βασιλιά, ο Άδμητος θα χανόταν για πάντα όταν πέθαινε. Ως χάρη, ο Απόλλωνας διαπραγματεύτηκε έναν τρόπο για να αποφύγει ο Άδμητος τον Χάροντα. Αν πέθαινε κάποιος άλλος στη θέση του, ο Χάροντας θα τού επέτρεπε να ζήσει. Το μόνο πρόσωπο που ήταν πρόθυμο να προχωρήσει σε αυτή τη θυσιαστική πράξη, ήταν αγαπημένη σύζυγος τους Άδμητου, η Άλκηστις.

Την ημέρα που δόθηκε η Άλκηστις στον Χάροντα, στη θέση του Άδμητου, κατέφθασε στο παλάτι ο Ηρακλής. Ακούγοντας τις οιμωγές του θρήνου παραξενεύτηκε και όσο και αν προσποιήθηκε ο Άδμητος πως τίποτα δε συνέβαινε, οι υπηρέτες που τούς έλειπε η αφέντρα τους, αποκάλυψαν την αλήθεια. Έτσι ο Ηρακλής ξεκίνησε για τον Κάτω Κόσμο, να φροντίσει για την επιστροφή της Άλκηστης στη ζωή. Ο ήρωας γίνεται θεραπευτής και τανάπαλιν, ένα μυθικό μοτίβο που ανακυκλώνεται στην παγκόσμια ιστορία των θρησκειών.

Ήρωες Θεραπευτές

Η αναζήτησή μας για τα ίχνη της λατρείας του Ασκληπιού μας οδηγεί διαρκώς προς τα πίσω από τη Ρώμη στην Επίδαυρο και κατόπιν ανατολικά, στο νησί της Κω. Χρειάζεται επίσης να ταξιδέψουμε στη Μικρά Ασία, να ρίξουμε μια ματιά στο Ασκληπιείο της Περγάμου. Σε όλο αυτό το ταξίδι στο χρόνο και το χρόνο, βέβαια, δεν πρέπει να ξεχάσουμε την περιοχή και την πόλη που διαμόρφωσε το κέντρο του ελληνικού κόσμου, την Αττική και την Αθήνα, ούτε τη μεγάλη ποίηση και τους ομηρικούς μύθους που συνδέθηκαν με το όνομά του. Με αυτούς τους μύθους άλλωστε ήταν στενά συνδεδεμένοι οι Ασκληπιάδες, όσο και με τη λατρεία του θείου προγόνου τους. Αφενός έχουμε την ομηρική ποίηση και αφετέρου λατρευτικούς μύθους από ένα Ασκληπιείο, ή μάλλον ιερό αλσύλλιο του Απόλλωνα Κυπαρισσίου. Αυτοί οι δύο εντελώς διαφορετικοί τύποι αφήγησης διαφωνούν σε ένα ουσιαστικό σημείο. Για τον Όμηρο και τους επικούς ποιητές της ομηρικής σχολής ο Ασκληπιός δεν ήταν θεός αλλά θνητός ήρωας, ένας ήρωας που πέθανε και λατρεύτηκε μόνο μόνον νεκρός, όπως οι νεκροί βασιλικοί ήρωες. Στη διάρκεια ζωής του ήταν μόνο «άριστος ιατρός»[4]. Μαθαίνουμε στην Αττική τι σήμαινε η λατρεία ενός τέτοιου ήρωα ιατρού, από μια επιγραφή που αποκαλεί τον θεραπευτή *ήρωα ιατρό*[5], προσδιορίζοντάς τον μάλιστα ως *εν άστει.*

Ο Ασκληπιός έκανε την ιεροπρεπή είσοδό του στην Αθήνα περίπου το 420 ΠΚΕ[6]. Το άδυτό του χτίστηκε σε ένα σημείο προφυλαγμένο από τον αέρα στη νότια πλαγιά της ακρόπολης, κοντά στην πηγή που θεωρείτο ότι κατείχε θεραπευτικές ιδιότητες. Εδώ εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του, τις θεές Υγιεία και Επιόνη και τους γιους του. Η συγγένειά του με το Διόνυσο στην αττική γη αντανακλάται ίσως στο γεγονός ότι το ιερό του βρίσκεται πολύ κοντά στο θέατρο του Διονύσου, μοτίβο χωροταξικό που βλέπουμε να επαναλαμβάνεται στον Μαραθώνα, όπου ο τύμβος του ήρωα-ιατρού βρίσκεται δίπλα στο ιερό του Διόνυσου[7].

Όμως, ο Ασκληπιός είναι ουσιαστικά η φυσική συνέχεια ή γεννήτωρ άλλων ηρώων-ιατρών της Αττικής. Στην Ελευσίνα συναντάμε τον Ορησίνιο και στη Ραμνούντα τον Αμφιάραω ή τον

---

[4] Το επίθετο *αμύμων* (Ιλιάς 4, 194 και 11, 518) δεν χρησιμοποιείται μόνο για τον νεκρό, αλλά γενικά για τον καλό ιατρό, ο οποίος δεν έχει στην προκειμένη περίπτωση κάποιο ιδιαίτερο όνομα.
[5] Bekker 1814-21, 263.
[6] *Inscriptiones graecae,* (Berlin, 1873): Vol. II-III2, 3 4960
[7] Bekker 1814-21, 262.

Αμφίλοχο, γιο του Αμφιάραω[8]. Φαίνεται, λοιπόν, πως η είσοδος του Ασκληπιού στην αττική γη -και όχι μόνον- δεν είναι μια καινοτομία, αλλά η φυσική συνέχεια μιας μακράς παράδοσης θεραπευτών, οι οποίοι στην ηρωική εποχή των ομηρικών επών ή και προγενέστερα αναλαμβάνουν τον χαρακτηρισμό του ήρωα. Ο ήρωας στον αρχαιοελληνικό κόσμο συνδέεται σχεδόν πάντα με τη διαδικασία της θεραπείας, την κάθοδο στον κάτω κόσμο και την επιστροφή. Ας φύγουμε για λίγο όμως από την Αθήνα, να δούμε έναν άλλο μύθο, που προσδιορίζει καθοριστικά τις απόψεις των Ασκληπιάδων για τον Ασκληπιό.

Ο Παυσανίας μιλά για ύμνους που ψάλλονταν στο ιερό του Ασκληπιού, στην Πέργαμο[9] και αυτοί οι ύμνοι αναφέρουν έναν ήρωα, ο οποίος περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον ήρωα του έπους ή της τραγωδίας σχετίζεται παράδοξα με τα μυστικά της θεραπείας. Πρόκειται για τον Τήλεφο ο οποίος, πληγωμένος από τον Αχιλλέα, πληροφορήθηκε από τον απολλώνιο χρησμό πως εκείνος που τον πλήγωσε θα τον θεράπευε. Οι εορταστικοί ύμνοι στο ιερό της Περγάμου ξεκινούσαν με το όνομά του, όχι μόνο εξαιτίας της εξαιτίας του έπους του, αλλά της ιδιαίτερης σημασίας που είχε για τους απόγονους του Ασκληπιού[10]. Ο Τήλεφος πληγώθηκε και θεραπεύτηκε από τον Αχιλλέα, όταν οι Έλληνες αναζητούσαν την Τροία σε λάθος τόπο και συνδεόταν συμβολικά με τον Απόλλωνα, το αρσενικό ελάφι και τον κυπάρισσο. Ο θετός πατέρας του ονομαζόταν Κόρυθος, ένα όνομα που αποδίδεται στον Απόλλωνα στη Μεσσηνία για τον θεραπευτή θεό του ήλιου[11].

Ως παιδί ο Τήλεφος ακολούθησε το μοτίβο της εγκατάλειψης -χαρακτηριστικό των ηλιακών ηρώων λυτρωτών- και τον βύζαξε στην ερημιά μια ελαφίνα. Το όνομά του σημαίνει «αυτός που λάμπει μακριά» και μητέρα του είναι η Αυγή. Ένας από τους γιους του ήταν ο αγαπημένος του Απόλλωνα Κυπάρισσος, που σκότωσε κατά λάθος το ιερό ελάφι του Απόλλωνα και μεταμορφώθηκε σε κυπαρίσσι. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, βέβαια, δεν είναι τίποτε άλλο από μυθολογικές παραλλαγές του μύθου της γέννησης του ήλιου, της ημερήσιας και ετήσιας επιφάνειας του φωτός, που ακολουθείται με τον θάνατο του φωτός κατά το χειμερινό ηλιοστάσιο και την επακόλουθη ανάστασή του στην εαρινή ισημερία. Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος για τον οποίο έχουν θέση σε έναν ύμνο προς τον Ασκληπιό. Ο ένας από τους γιους του Τήλεφου, εκείνος του οποίου το όνομα δεν πρέπει να προφέρεται, ο Ευρύπυλος που συνδέεται με τον Κάτω Κόσμο, σκότωσε τον Μαχάονα, τον έναν από τους ήρωες-ιατρούς που αναφέρονται στην Ιλιάδα. Ο Μαχάων ήταν ο πρώτος χειρουργός, ενώ ο αδελφός του Ποδαλείριος θεράπευε τις αόρατες πληγές, ακόμα και εκείνες της ψυχής[12].

Ο Μαχάων είναι ένας ήρωας-γιατρός, που το όνομά του προέρχεται από τη λέξη μάχη και θα μπορούσε να σημαίνει και σφαγέας. Άλλοι θεραπευτές θεοί ή ήρωες γιοι του Μαχάονα φέρουν επίσης ονόματα που υπονοούν τον πόλεμο, όπως Πολεμοκράτης, Νικόμαχος, Αριστόμαχος κ.λπ. Εδώ ο ιατρός και ο πολεμιστής σε μια ενότητα εκφράζουν τη δυιστική άποψη των αρχαίων Ελλήνων για τη θεραπεία. Η πληγή και η θεραπεία είναι οι δύο όψεις του ενός νομίσματος. Ο ιατρός με τη σειρά του είναι μια ευάλωτη ύπαρξη που μπορεί να θεραπεύσει τις πληγές του ανθρώπου, όχι τον ίδιο τον άνθρωπο. Ο Μαχάων θεραπεύει και πληγώνει, αλλά ο ίδιος δεν μπορεί να θεραπευτεί. Ο Ευρύπυλος, ο κυβερνήτης του κάτω κόσμου τον αγκαλιάζει

[8] Kutsch 1913, 48-52.
[9] Παυσανίας, III, 26 10
[10] Preller and Robert 1887-1926, Τομ. 2 πιν. 3, 1138 κ.ε.
[11] Απολλόδωρου, *Βιβλιοθήκη,* 3, 9.
[12] Erbse 1974, 222-224.

για πάντα. Ο πολεμιστής χειρουργός πεθαίνει από τις πληγές του, αλλά συνεχίζει να ζει μέσω της νεκρικής λατρείας που τον θεώνει.

Αυτό είναι και το βάθος της θεραπευτικής λατρείας της Κω, ένα βάθος που δε μοιράζεται με τους άλλους τόπους της Ελλάδας, παρά τα διάσημα Ασκληπιεία της. Στην υπόλοιπη Ελλάδα οι θεραπευτές ήρωες εκφυλίζονται σε απλούς θαυματουργούς, αλλά ο αρχέγονος χαρακτήρας τους διακρίνεται μέσα στον ιστό του μύθου -κυρίως του ηρωικού. Όσον αφορά στα λατρευτικά βάθη αυτής της παράδοσης δεν πρέπει να μας προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι αποσιωπώνται οι σκοτεινές πλευρές που συνδέουν τη θεραπεία με τον θάνατο σε μια αδιάσπαστη ενότητα. Για αυτά τα πράγματα τηρείται ιερή σιγή, αλλά ούτως ή άλλως τούτο το μυστικό είναι κοινός τόπος. Κοινός τόπος για τη θεμελίωση της αυτογνωσίας, βασικός άξονας της οποίας είναι η θνητή φύση του ανθρώπινου γένους. Ο ιατρός θεραπεύει τις πληγές, όπως είπαμε, αλλά δεν μπορεί να θεραπεύσει τον άνθρωπο ενάντια στη φύση του.

Είναι μεγάλη η συμβολή των ποιητών σε αυτή τη διαδικασία αυτογνωσίας, καταρχήν εκείνων που δημιούργησαν τα μυθολογήματα και κατόπιν του Ομήρου, με τη βαθειά και σφαιρική γνώση του για την ανθρώπινη φύση. Η Ιλιάδα είναι το μεγάλο έπος του πολέμου, εκείνου που προκαλεί πληγές και σε ό,τι αφορά στις οδύνες και τις δυσκολίες των ηρώων, το έπος δεν σιωπά. Είναι εκπληκτική η αφθονία χειρουργών σε όλη την έκταση της Ιλιάδας και η παρουσία τους θεωρείται σχεδόν δεδομένη[13]. Είναι τέτοια η βαρύτητα που τους αποδίδεται, ώστε ορισμένοι ακαδημαϊκοί πρότειναν την αφαίρεση των εδαφίων που αναφέρονται στην παρουσία τους και την επαναφορά του έπους στην αρχική του μορφή, με τον εξορισμό όλων των ανώνυμων χειρουργών[14]. Εδώ θα συμφωνήσουμε με τον Κ. Κερένυι, ο οποίος θεωρεί ότι δεν κατόρθωσαν να δουν πως οι συγκεκριμένες αναφορές υποδεικνύουν μια αναγκαία φάση της εξέλιξης της χειρουργικής. Ο ειδικός στις πληγές και συνάμα πολεμιστής είναι απόλυτα αναγκαίος στην εξέλιξη του έπους. Ο Ποδαλείριος και ο Μαχάων, οι δυο γιοι του Ασκληπιού που εμφανίζονται στο πεδίο της μάχης με τον μικρό στρατό τους, συνδυάζουν στα πρόσωπά τους τον πολεμιστή και τον καλό γιατρό[15].

Χείρων και Παιών ή Παιήον

«*Συ είσαι ο πιο κατάλληλος γιατρός και ο Απόλλωνας Παιάνας τιμά το φως σου*»[16].

Στην Ιλιάδα όμως ο γεννήτωρ της θεραπευτικής τέχνης δεν είναι ο Ασκληπιός. Ο Ασκληπιός αναφέρεται απλώς ως πατέρας των δύο γιων του. Ο ποιητής δε γνωρίζει κανένα Ασκληπιό θεό της θεραπείας. Τον παρουσιάζει απλά ως θνητό ιατρό που έγινε ημίθεος μετά τον θάνατό του[17]. Πίσω από τους δύο γιους του, τον Μαχάονα και τον Ποδαλείριο στέκει μια άλλη μορφή, που η προέλευσή της χάνεται πίσω από την αχλή του μύθου, ο αρχαϊκός Χείρων, στον οποίο επιστρέφουμε αναζητώντας τον αιτιολογικό παράγοντα του μύθου. Ως πατέρα του Ασκληπιού ο Όμηρος δεν αναφέρει κανένα, παρά μόνον τον Χείρωνα, τον πατρικό φίλο και δάσκαλό του, που του δίδαξε τη θεραπευτική φύση των βοτάνων. Αλλά αυτό δεν τον ξεχωρίζει από τον κύκλο των ηρώων που μαθήτευσαν με τον Χείρωνα. Ο ίδιος ο Αχιλλέας συμμετείχε στη θεραπευτική

---

[13] Βλ. για παράδειγμα την περίπτωση του Ιδομενέα, *Ιλιάς,* 13, 210-14
[14] Willamowitz-Moellendorff, 1886, 45 κ.ε.
[15] Kerenyi 1959, 78.
[16] Βλ. Πίνδαρου,*Πύθιαι Ωδαί,*4 επ. 12 *εσσὶ δ᾽ ιατὴρ επικαιρότατος, Παιάν τέ σοι τιμά φάος*
[17] Βλ. Ομήρου, *Ιλιάς,* 4, 192, όπου ο Μαχάων καλείται στον Μενέλαο

παράδοση με το *χειρώνιον*[18], το θεραπευτικό βοτάνι για τις πληγές του Πάτροκλου. Ωστόσο και ο ίδιος ο Χείρων πληγώνεται, όπως μαθαίνουμε από μεταγενέστερους μύθους. Είναι ένας αθάνατος με αγιάτρευτη πληγή και ο μαθητής του ο Ασκληπιός έχει την ίδια τύχη. Γιατί ο Όμηρος αποσιωπά τη θεϊκή καταγωγή του δεύτερου; Ίσως η απάντηση βρίσκεται στον ιατρό των θεών, τον Παιώνα ή Παιηόνα.

Στην πέμπτη ραψωδία ο ποιητής αφηγείται τις πληγές των θεών από τις μάχες τους με τους θνητούς. Η Αφροδίτη, η Ήρα, ο τερατώδης Άδης ή ο Άρης αναζητούν στον Όλυμπο τον Παιώνα να θεραπεύσει τις πληγές τους. Ποιός είναι όμως αυτός ο γιατρός που εγγυάται τη θεραπεία των θεών; Είναι η προσωποποιημένη θεραπευτική δύναμη, εξυψωμένη στον ολύμπιο ουρανό. Ο Όμηρος στην αφήγησή του βάζει μια απαραβίαστη γραμμή που οριοθετεί τον κόσμο των θνητών και τον κόσμο των αθανάτων. Ο Χείρων, αν και θεός, είναι ευάλωτος και υποκύπτει στη σκιά του θανάτου. Το ίδιο και ο Ασκληπιός που παραμένει δεμένος με τη σφαίρα της θνητότητας. Δεν μπορούν, λοιπόν, να χειριστούν τον κόσμο των αθανάτων. Τούτος ο αυστηρός διαχωρισμός δεν είναι ο μοναδικός. Η ομηρική θεολογία χαράζει την ίδια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους ολύμπιους θεούς και τους μη-ολύμπιους. Ό,τι είναι Ολύμπιο προσδένεται σταθερά στο άρμα του αιώνιου φωτός. Ό,τι είναι μη-Ολύμπιο φέρει τη σκιά του θανάτου. Ο Παιών συνδεδεμένος με τον Απόλλωνα στην Οδύσσεια, διακριτός σε άλλες αφηγήσεις, είναι η αληθινή πηγή της θεραπευτικής τέχνης[19]. Αντιπροσωπεύει μια μορφή θεραπείας ανώτερη από εκείνη του Ασκληπιού ή του Χείρωνα, την ουσία της αφηρημένης, καθαρής θεραπευτικής δύναμης του φωτός. Αυτός είναι πιθανώς ο λόγος που ο παιάνας στους Δελφούς ακουγόταν από την άνοιξη ως τα τέλη του φθινόπωρου, όσο κρατούσε δηλαδή η επιφάνεια του φωτός.

Βιβλιογραφία

Anonymous 1914, *The Homeric Hymns and Homerica with an English Translation by Hugh G. Evelyn-White. Homeric Hymns.* Cambridge, MA., Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd.

Bekker Immanuel, *Anecdota graeca,* (Berlin, 1814-21)

*De Romanorum Precationibus,*στο Appel, G.1909, από το *Defixionum tabellae quot innotuerunt,* Paris: A. Audollent.

Erbse, H. (ed.) 1974*, Scholia Graeca in Homeri Iliadem (Scholia Vetera)*, vol. 3, Berlin: De Gruyter.

Hyginu, 1996, *Fabulae/Sagen der Antike.* Ausgewählt und übersetzt von Franz Peter Waiblinger, München.

Kerenyi, C. 1959, *Asklepios, Archetypal Image of the Physician's Existence,* (trans. R. Menheim), New York: Pantheon.

Kutsch, Ferdinard, 1913, *Attische Heilgotter und Heilheroen,* Giessen.

Preller L. – Robert C., *Griechishe Mythologie,* (Berlin, 1887-1926)

Willamowitz-Moellendorff, Ulrich von, 1886, *Isyllos von Epidauros,* Berlin.

[18] Στο ίδιο 11, 830-32.

[19] Βλ. Ομήρου, *Οδύσσεια* 4, 231. *ιητρός δε έκαστος επεί σφίσι δώκεν Απόλλων ιάσθαι. η γαρ Παιήονός είσι γενέθλης*.

ARCHIVE ISSN 2654-2366 EBE/NLG